

2018 m. liepos 2 d.

Dėl teisės aktų projektų derinimo su duomenų apsaugos pareigūnu

Remiantis 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – BDAR) 39 straipsnio 1 dalies a punktu, visos valdžios institucijos ir įstaigos privalo paskirti duomenų apsaugos pareigūną. Šio asmens vaidmuo teisėkūros procese, kiek tai susiję su asmens duomenų tvarkymu, turėtų būti itin reikšmingas. Pastebėtina, kad viena iš užduočių, numatytų BDAR, – informuoti duomenų valdytoją arba duomenų tvarkytoją ir duomenis tvarkančius darbuotojus apie jų prievolės pagal šį reglamentą ir kitus Europos Sąjungos arba valstybės narės apsaugos nuostatas ir konsultuoti juos šiais klausimais. Atsižvelgiant į tai, **siūlytina rengiant teisės aktų, reglamentuojančių su asmens duomenų tvarkymu susijusius klausimus, konsultuotis ir juos derinti su paskirtu duomenų apsaugos pareigūnu.** Tokiu būdu būtų vykdoma ir duomenų valdytojui numatyta pareiga užtikrinti, kad duomenų apsaugos pareigūnas būtų tinkamai ir laiku įtraukiamas į visų su asmens duomenų apsauga susijusių klausimų nagrinėjimą. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau – VDAI) prašytų, jai teikiant teisės akto projektą derinti, kartu su juo pateikti informaciją, ar dėl teisės akto projekto buvo gauta duomenų apsaugos pareigūno nuomonė ir ar duomenų apsaugos pareigūnas turėjo teisės akto projektui pastabų ir pasiūlymų.

Dėl teisės aktuose vartojamą sąvokų

Rengiant teisės aktų projektus reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad tam tikros sąvokos, kurios buvo vartojamos Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme, yra pasikeitusios, pavyzdžiui, BDAR vietoj sąvokos „ypatingi asmens duomenys“ vartojama sąvoka „specialių kategorijų asmens duomenys“, vietoj „asmens duomenų teisėto tvarkymo kriterijai“ vartojama sąvoka „asmens duomenų teisėto tvarkymo sąlygos“, vietoj sąvokos „trečiasis asmuo“ vartojama sąvoka „trečioji šalis“ ir pan. Atsižvelgiant į tai, peržiūrint teisės aktus ir vertinant jų keitimo poreikį, turėtų būti į tai atkreiptas dėmesys.

Dėl teisės aktų projektuose numatytų duomenų tvarkymo operacijų poveikio duomenų apsaugai vertinimo

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BDAR įtvirtinta nauja pareiga duomenų valdytojams – atlikti poveikio duomenų apsaugai vertinimą. Pastebėtina, kad tuo atveju, jeigu teisės akto projektu siekiama įtvirtinti prievolę tam tikriems subjektams tvarkyti asmens duomenis arba siekiama įtvirtinti, kad tam

tikri subjektai turi asmens duomenis tvarkyti pavestoms viešosios valdžios funkcijoms vykdyti (įtvirtinamos asmens duomenų teisėto tvarkymo sąlygos, numatytos BDAR 6 straipsnio 1 dalies c arba e punktuose) turi būti atliktas poveikio duomenų apsaugai vertinimas. Minėtas vertinimas gali būti kaip dalis bendro poveikio vertinimo, t. y. neprivalo būti atskiras dokumentas. Teisės akto projekto rengėjui šios pareigos neatlikus, tokią prievolę turėtų tie duomenų valdytojai, kuriems numatoma pareiga tvarkyti asmens duomenis, o tai būtų nepageidautina administracinė našta.

Prievolė vertinti poveikį duomenų apsaugai nėra taikytina tuo atveju, kai, pavyzdžiui, teisės akto projekte numatyti pakeitimai nėra susiję su asmens duomenų tvarkymo tikslais, šiais tikslais tvarkomų asmens duomenų apimtimi, o, pavyzdžiui, teisės akto projektu yra tik siekiama patikslinti nuorodas į asmens duomenų tvarkymą reguliuojančius teisės aktus (pavyzdžiui, teisės akto projekte vietoj nuorodos į Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą pateikiama nuoroda į BDAR).

Dėl konsultavimosi su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija rengiant teisės aktų projektus

Vadovaujantis BDAR 36 straipsnio 4 dalimi, **rengiant** įstatymo arba poįstatyminio teisės akto, turinčio įstatyminį pagrindą, **kuriuo grindžiamos reguliavimo priemonės, susijusios su duomenų tvarkymu, projektą privaloma konsultuotis su VDAI**, t. y. privaloma tokius teisės aktų projektus pateikti derinti minėtai institucijai. Tokiu derinimu siekiama užtikrinti, kad teisės aktu numatytas duomenų tvarkymas atitiktų šį reglamentą, visų pirma būtų sumažintas duomenų subjektams kylantis pavojus.

Teikiant teisės akto projektą derinti VDAI, kartu su teisės akto projektu turėtų būti pateiktas ir poveikio duomenų apsaugai vertinimas, kai jis privalo būti atliktas remiantis BDAR 35 straipsniu.

Pastebėtina, kad VDAI nederina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų dokumentų projektų, kuriais yra siekiama įgyvendinti jų, kaip duomenų valdytojų, atskaitomybės principą, pavyzdžiui, asmens duomenų tvarkymo taisyklių, duomenų subjektų teisių įgyvendinimo tvarkų ir pan.

Dėl asmens duomenų tvarkymo tikslų suderinamumo

Asmens duomenų tvarkymas kitais tikslais, negu tais, kuriais iš pradžių buvo rinkti asmens duomenys, leidžiamas tik tuomet, kai duomenų tvarkymas suderinamas su tikslais, kuriais iš pradžių buvo rinkti asmens duomenys. Vienas iš atvejų, kai asmens duomenų tvarkymas kitais tikslais, negu tas, dėl kurio duomenys buvo surinkti, gali būti atliekamas, kai toks tvarkymas įtvirtinamas teisės akte, kuris yra demokratinėje visuomenėje būtina ir proporcinga priemonė BDAR 23 straipsnio 1 dalyje nurodytiems tikslams (nacionaliniam saugumui, gynybai, visuomenės saugumui, civilinių ieškinių vykdymo užtikrinimui, nusikalstamų veikų prevencijai, tyrimui, nustatymui ar paraukimui už jas, svarbiems valstybės interesams, susijusiems su bendrais viešaisiais interesais apsaugoti ir t. t.) pasiekti. Atsižvelgiant į tai, kad BDAR numato baigtinį sąrašą atvejų, kai galimos išimtys, darytina išvada, kad teisės aktu negalima įteisinti bet kokio asmens duomenų tvarkymo. Šiuo atveju teisės akto projektui yra taikomos griežtos sąlygos:

- Teisės aktu, įtvirtinančiu asmens duomenų tvarkymą kitais tikslais, negu jie buvo surinkti, turi būti siekiama konkrečiau ir svarbiau viešojo intereso;
- Turi būti atliekamas tikslų suderinamumo testas, kurio tikslas, kad teisėkūros priemonė atitiktų kriterijus, leidžiančius nukrypti nuo BDAR 5 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtinto asmens duomenų tvarkymo principo.

Šis testas reiškia, kad teisės aktu numatomas minėto principo ribojimas turi būti pakankamai aiškus, tikslus, kad būtų numatomas ir jis turi būti būtinas ir proporcingas, atitinkantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Nepakanka teisės akte nurodyti tik teisės akto tikslus ir paskirti

duomenų valdytoją, jame turėtų būti nustatytos konkrečios nuostatos, susijusios bent su: duomenų tvarkymo tikslais arba duomenų tvarkymo kategorijomis, asmens duomenų kategorijomis, nustatytų apribojimų apimtimi, apsaugos priemonėmis, kuriomis siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui arba neteisėtam susipažinimui su duomenimis ar jų perdavimui, duomenų valdytojo arba duomenų valdytojų kategorijų apibūdinimu, saugojimo laikotarpiais ir taikytinomis apsaugos priemonėmis, atsižvelgiant į duomenų tvarkymo arba duomenų tvarkymo kategorijų pobūdį, aprėptį ir tikslus, pavojais duomenų subjektų teisėms ir laisvėms ir duomenų subjektų teise būti informuotiems apie apribojimą, nebent tai pakenktų apribojimo tikslui.

Sprendžiant klausimus, susijusius su tikslų suderinamumu, siūlytina vadovautis Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 95/46/EB 29 straipsnio darbo grupės nuomone Nr. 03/2013 dėl tikslų apribojimo, kurią galima rasti šiuo adresu: http://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2013/wp203_en.pdf.

Dėl registrų ir valstybės informacinių sistemų nuostatų

Rengiant registrų ir valstybės informacinių sistemų nuostatų projektus reikėtų atkreipti dėmesį į tam tikrus aspektus, susijusius su asmens duomenų tvarkymu.

Registrų ir valstybės informacinių sistemų nuostatuose paprastai reglamentuojant asmens duomenų tvarkymą yra pateikiamos nuorodos į asmens duomenų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus, pavyzdžiui, nurodoma, kad nuostatuose vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme (toliau – ADTAĮ) nustatytas sąvokas, nurodoma, kad minėtu įstatymu vadovaujama tvarkant duomenis valstybės informacinėse sistemose ir registruose ir t. t. Atkreiptinas dėmesys, kad sąvokas, susijusius su asmens duomenų tvarkymu, iš esmės apibrėžia BDAR, todėl valstybės informacinių sistemų ir registrų nuostatuose pateikiant nuorodas į sąvokas apibrėžiančius teisės aktus, reikėtų pateikti nuorodą tik į BDAR.

Atsižvelgiant į tai, kad daugelyje valstybės informacinių sistemų ir registrų yra tvarkomas asmens kodas, kurio tvarkymas reglamentuojamas ir ADTAĮ, nurodant, kuo vadovaujama tvarkant valstybės informacines sistemas ir registrus, turėtų būti pateikiamos nuorodos ir į ADTAĮ, ir į BDAR.

Visų pirma, atsižvelgiant į tai, kad pagal BDAR 4 straipsnio 8 punktą duomenų tvarkytojas – fizinis arba juridinis asmuo, valdžios institucija, agentūra ar kita įstaiga, kuri duomenų valdytojo vardu tvarko asmens duomenis, siūlytina registrų ir valstybės informacinių sistemų nuostatuose tais atvejais, kai atitinkama institucija ar įstaiga yra asmens duomenų valdytojas, nenurodyti jos ir kaip asmens duomenų tvarkytojos.

Vienas iš aspektų, kuris turi būti aptartas tiek registrų, tiek valstybės informacinių sistemų nuostatuose, – duomenų tvarkytojo turimos teisės, pareigos ir funkcijos. BDAR numato tam tikrų naujų pareigų ne tik duomenų valdytojui, bet ir duomenų tvarkytojui, pavyzdžiui, informuoti duomenų valdytoją apie įvykusius asmens duomenų saugumo pažeidimus. Siūlytina tiek registrų, tiek valstybės informacinių sistemų nuostatuose aptarti, kaip duomenų tvarkytojas vykdyt šią pareigą. Taip pat rengiant minėtus nuostatus reikėtų atkreipti dėmesį į BDAR 28 straipsnio 3 dalyje numatytus reikalavimus teisės aktams, reglamentuojantiems duomenų valdytojo ir duomenų tvarkytojo santykius, kai jie apibrėžiami teisės aktu, o ne sutartimi.

Remiantis Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. vasario 27 d. nutarimu Nr. 180, (toliau – Aprašas) 22 punktu valstybės informacinės sistemos nuostatuose nurodomos duomenų subjekto teisės ir jų įgyvendinimo tvarka, tačiau Europos Komisija 2018 m. sausio 24 d. komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai „Didesnė apsauga, naujos galimybės. Komisijos gairės dėl tiesioginio Bendrojo duomenų apsaugos reglamento taikymo nuo 2018 m. gegužės 25 d.“ pažymėjo, kad draudžiamas duomenų subjekto teisių kartojimas. Atsižvelgiant į tai, valstybės informacinių sistemų nuostatuose turėtų būti vengiama vien tik BDAR nuostatų, skirtų duomenų subjekto teisių reglamentavimui, kartojimo. Siūlytina valstybės informacinių sistemų nuostatuose pateikti konkrečią informaciją, kaip valstybės informacinės sistemos duomenų valdytojas įgyvendina duomenų subjekto teises, įvertinti ir nurodyti, ar visos duomenų subjekto teisės yra įgyvendinamos

(pavyzdžiui, teisė į duomenų perkeliamumą), galėtų būti detaliau reglamentuota, kaip duomenų subjektui pateikiama duomenų kopija, įgyvendinant jo teisę susipažinti su savo asmens duomenimis, kokiu būdu informuojamas duomenų subjektas apie jo asmens duomenų tvarkymą valstybės informacinėje sistemoje ir pan.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad BDAR nereglamentuoja asmens duomenų teikimo tvarkos, t. y. neįtvirtina nuostatos, numatančios, kad asmens duomenys yra teikiami tik pagal prašymą (vienkartinio duomenų teikimo atveju) ar pagal asmens duomenų teikimo sutartį (daugkartinio duomenų teikimo atveju). Atsižvelgiant į tai, registru ir valstybės informacinių sistemų nuostatuose, reglamentuojant registro ar valstybės informacinės sistemos duomenų teikimą, nėra pakankama pateikti nuorodą į BDAR ar (ir) į ADTAĮ, bet turėtų būti įtvirtintos konkrečios minėtų duomenų teikimą reglamentuojančios nuostatos.

Pastebėtina, kad Bendrieji reikalavimai organizacinėms ir techninėms asmens duomenų saugumo priemonėms, patvirtinti Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2008 m. lapkričio 12 d. įsakymu Nr. 1T-71(1.12), nuo 2018 m. gegužės 25 d. nebegalioja, todėl jie negali būti nurodomi valstybės informacinės sistemos nuostatuose kaip teisės aktas, kuriuo vadovaujantis užtikrinamas asmens duomenų, tvarkomų valstybės informacinėje sistemoje, saugumas. Asmens duomenų saugumas turi būti užtikrinamas vadovaujantis BDAR.

Dėl reikalavimų teisės aktams, kuriuose įtvirtinamos asmens duomenų tvarkymo sąlygos, numatytos BDAR 6 straipsnio 1 dalies c ir e punktuose

Viena iš asmens duomenų tvarkymo sąlygų, numatytų BDAR 6 straipsnio 1 dalies c ir e punktuose, – kai asmens duomenis tvarkyti būtina, kad būtų įvykdyta duomenų valdytojui taikoma teisinė prievolė bei kai asmens duomenis tvarkyti būtina siekiant atlikti užduotį, vykdomą viešojo intereso labui, arba vykdant duomenų valdytojui pavestas viešosios valdžios funkcijas. Pastebėtina, kad šie asmens duomenų tvarkymo pagrindai turi būti nustatomi Europos Sąjungos teisėje arba duomenų valdytojui taikomoje valstybės narės teisėje. Atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis BDAR preambulės 41 punktu, minėti asmens duomenų tvarkymo pagrindai nacionalinėje **teisėje gali būti įtvirtinti ne tik įstatyme, bet ir, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime, ministro įsakyme ir pan.**, tačiau juose nustatytas reglamentavimas turi būti aiškus ir tikslus.

Teisės aktų projektus rengiančioms valstybės institucijoms svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad pagal BDAR 6 straipsnio 3 dalį teisės akte, kuriuo įtvirtinami asmens duomenų teisėto tvarkymo pagrindai, numatyti BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punkte, **turėtų būti nustatomas duomenų tvarkymo tikslas**. Tame teisės akte **galėtų būti išdėstytos konkrečios nuostatos**, reglamentuojančios duomenų valdytojo atliekamo duomenų tvarkymo teisėtumą, tvarkytinų duomenų rūšis, atitinkamus duomenų subjektus, subjektus, kuriems asmens duomenys gali būti atskleisti ir tikslus, dėl kurių asmens duomenys gali būti atskleisti, tikslo apribojimo principą, saugojimo laikotarpius ir duomenų tvarkymo operacijas bei duomenų tvarkymo procedūras, įskaitant priemones, kuriomis būtų užtikrintas teisėtas ir sąžiningas duomenų tvarkymas. BDAR preambulės 45 punkte taip pat numatyta, kad nacionalinėje teisėje turėtų būti nustatyta, ar duomenų valdytojas, atlikdamas užduotį, vykdomą dėl viešojo intereso arba vykdant viešosios valdžios funkcijas, turėtų būti valdžios institucija ar kitas viešosios teisės reglamentuojamas fizinis ar juridinis asmuo arba, kai tai pateisinama viešuoju interesu, privatinės teisės reglamentuojamas asmuo, toks kaip profesinė asociacija.

Pažymėtina, kad teisės aktai, kuriais įtvirtinami asmens duomenų teisėto tvarkymo pagrindai, numatyti BDAR 6 straipsnio 1 dalies c ir e punktuose, **turi atitikti viešojo intereso tikslą ir (ar) būti proporcingi teisėtam tikslui, kurio siekiama** (BDAR 6 straipsnio 3 dalis).

Dėl teisės aktų projektų, kuriais apribojamos duomenų subjektų teisės ir asmens duomenų tvarkymo principai

Papildomi reikalavimai yra keliami teisės aktams, kuriais siekiama įtvirtinti tam tikrus apribojimus, susijusius su duomenų subjekto teisėmis ir asmens duomenų tvarkymo principais. Visų pirma teisės aktas, kuriuo įtvirtinami apribojimai, turi atitikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Pagal susiformavusią Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką tokie apribojimai galimi, t. y. laikomi pagrįstais, jeigu atitinka dvi sąlygas: 1) yra teisėti ir 2) būtinai reikalingi demokratinėje visuomenėje. Teisėtumo reikalavimas reiškia, kad apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu, kuris viešai paskelbiamas, o jo normos suformuluojamos pakankamai aiškiai. Įstatymais apibrėžiant teisių įgyvendinimo ribas, būtina atsižvelgti į atitinkamos teisės (ar laisvės) paskirtį bei prasmę ir Konstitucijoje nustatytas jos ribojimo galimybes bei sąlygas. Ieškant atsakymo į klausimą, ar konkretus ribojimas yra būtinai reikalingas demokratinėje visuomenėje, pirmiausia reikia išsiaiškinti ribojimo tikslus bei paskirtį, o antra, nustatyti, ar ribojimo priemonės yra proporcingos siekiamam teisėtam tikslui“. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarime taip pat nurodyta, kad „Pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

Teisės akte, kuriuo įtvirtinami duomenų subjekto teisių ir asmens duomenų tvarkymo principų apribojimai, taip pat turi būti įtvirtintos konkrečios nuostatos, susijusios tam tikrais atvejais bent su:

- duomenų tvarkymo tikslais arba duomenų tvarkymo kategorijomis;
- asmens duomenų kategorijomis;
- nustatytų apribojimų apimtimi;
- apsaugos priemonėmis, kuriomis siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui arba neteisėtam susipažinimui su duomenimis ar jų perdavimui;
- duomenų valdytojo arba duomenų valdytojų kategorijų apibūdinimu;
- saugojimo laikotarpiams ir taikytinomis apsaugos priemonėmis, atsižvelgiant į duomenų tvarkymo arba duomenų tvarkymo kategorijų pobūdį, aprėptį ir tikslus;
- pavojais duomenų subjektų teisėms ir laisvėms;
- duomenų subjektų teise būti informuotiems apie apribojimą, nebent tai pakenktų apribojimo tikslui.

Dėl reikalavimų teisės aktams, reglamentuojantiems asmens duomenų tvarkymą nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo, taip pat apsaugos nuo grėsmių visuomenės saugumui ir jų prevencijos tikslais, nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais

Teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų tvarkymą nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo, taip pat apsaugos nuo grėsmių visuomenės saugumui ir jų prevencijos tikslais, nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, projektai taip pat turi atitikti tam tikrus reikalavimus, juose turi būti:

- nustatyti asmens duomenų ištrynimo terminai arba asmens duomenų saugojimo poreikio periodinės peržiūros terminai;
- duomenų tvarkymo siekiai (pavyzdžiui, migracijos procesų valdymas);
- duomenų tvarkymo tikslai (pavyzdžiui, pasienio kontrolė);
- kiti reikalavimai, kuriais siekiama užtikrinti teisėtą asmens duomenų tvarkymą.

Pažymėtina, kad vienas iš atvejų, kuomet yra leidžiamas specialių kategorijų asmens duomenų tvarkymas nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo, taip pat apsaugos nuo grėsmių visuomenės saugumui ir jų prevencijos tikslais, nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, yra tokios teisės įtvirtinimas nacionalinėje teisėje. Atsižvelgiant į tai, rengiant teisės aktų projektus turi būti įvertintas ir šis aspektas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tvarkant asmens duomenis minėtais tikslais, duomenų subjekto teisė susipažinti su savo asmens duomenimis gali būti visiškai ar iš dalies apribota, tačiau toks apribojimas privalo būti įtvirtintas įstatyme. Rengiant tokio įstatymo projektą, turėtų būti įvertinta, kiek ir iki kurio laiko toks ribojimas yra būtinas ir proporcingas demokratinėje visuomenėje, siekiant:

- netrukdyti atlikti oficialius arba teisinius nagrinėjimus, tyrimus ar procedūras;
- nepakenkti nusikalstamų veikų prevencijai, tyrimui, atskleidimui ar baudžiamajam persekiojimui už nusikalstamas veikas arba bausmių vykdymui;
- užtikrinti visuomenės saugumą;
- užtikrinti nacionalinį saugumą;
- apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves.

Dėl reikalavimų teisės aktams, kuriuose įtvirtinamos tam tikros išimtys, kuriomis remiantis leidžiamas specialių kategorijų duomenų tvarkymas

Pastebėtina, kad tam tikros sąlygos, kurioms esant netaikomas draudimas tvarkyti specialių kategorijų asmens duomenis (BDAR 9 straipsnio 2 dalies b, g, h, i, j punktai), yra siejamos su jų įtvirtinimu Europos Sąjungos arba valstybės narės teisėje. Įsidėmėtina, kad rengiant teisės aktų projektus, kuriais siekiama įtvirtinti minėtas sąlygas tvarkyti specialių kategorijų asmens duomenis, turi būti atsižvelgiama į tam tikrus papildomus BDAR 9 straipsnio 2 dalies b, g, h, i, j punktuose numatytus reikalavimus, kurie turi būti aptarti tuose teisės aktų projektuose, t. y., kad numatomas reglamentavimas turi būti proporcingas tikslui, kurio siekiama (BDAR 9 straipsnio 2 dalies g, j punktai), nepažeisti esminių teisės į duomenų apsaugą nuostatų (BDAR 9 straipsnio 2 dalies g, j punktai), turi būti numatytos tinkamos ir konkrečios duomenų subjekto pagrindinių teisių ir interesų apsaugos priemonės (BDAR 9 straipsnio 2 dalies b, g, i, j punktai), turi būti numatyta pareiga saugoti profesinę paslaptį (BDAR 9 straipsnio 2 dalies h, i punktai). Atkreiptinas dėmesys, kad BDAR 9 straipsnio 4 dalimi suteikiama teisė valstybėms narėms teisės aktuose nustatyti ir taikyti papildomas sąlygas, įskaitant ir apribojimus, genetinių duomenų, biometrinių duomenų arba sveikatos duomenų tvarkymui.

Dėl sutikimo, kaip asmens duomenų tvarkymo sąlygos, įtvirtinimo teisės aktuose

Lietuvos Respublikos teisės aktuose pasitaiko atveju, kai valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos tvarko asmens duomenis su asmens sutikimu. BDAR preambulės 43 punktas numato, kad tuo atveju, kai duomenų valdytojas yra valdžios institucija, sutikimas neturėtų būti laikomas pagrįstu asmens duomenų tvarkymo teisiniu pagrindu, nes yra aiškus duomenų subjekto ir duomenų valdytojo padėties disbalansas. Be to, BDAR 7 straipsnio 3 dalyje aiškiai įtvirtinta duomenų subjekto teisė bet kuriuo metu atšaukti savo sutikimą, o BDAR 20 straipsnyje numatyta, kad tuo atveju, kai asmens duomenų tvarkymas grindžiamas asmens sutikimu, duomenų subjektas įgyja teisę ir į duomenų perkeliamumą. Pastarosios aplinkybės turi būti ypač įvertintos rengiant teisės aktų projektus, numatančius duomenų subjekto sutikimą, kaip teisinį asmens duomenų tvarkymo pagrindą.

Manytina, kad asmens duomenų tvarkymas, atliekamas valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, iš esmės turėtų remtis BDAR 6 straipsnio 1 dalies c ir e punktuose, o kai tvarkomi specialių kategorijų duomenys, – BDAR 9 straipsnio 1 dalies b, g, h, i, j punktuose, įtvirtintais pagrindais.

Dėl reikalavimų teisės aktų, kuriais numatomas asmens duomenų viešas skelbimas, projektams

Rengiant teisės aktų, kuriais numatomas asmens duomenų viešas paskelbimas, projektus, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad juose nepakanka nurodyti tik tai, kad asmens duomenys skelbiami

viešai. Net jeigu ir detalesnę skelbimo viešai tvarką pavedama nustatyti poįstatyminiais teisės aktais, laikantis aukščiau nurodytos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo suformuotos praktikos, įstatyme, kuriame numatoma prievolė viešai skelbti asmens duomenis, turėtų būti nustatyti bent asmens duomenų viešo skelbimo tikslas, kokie konkrečiai asmens duomenys yra skelbiami bei kokį laikotarpį yra viešinami.

Pastaba. Šios rekomendacijos parengtos vadovaujantis BDAR, Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo arba nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, teisinės apsaugos įstatyme nustatytais reikalavimais teisės aktams, tačiau kiekvienu individualiu atveju turi būti įvertintas konkretus poreikis asmens duomenų tvarkymo reguliavimo apimčiai.

TOBULINTINŲ TEISĖS AKTŲ AR JŲ PROJEKTŲ NUOSTATŲ PAVYZDŽIAI

1 pavyzdys

„Jeigu skolininko informuoti Nuostatuose nustatyta tvarka neįmanoma, informacija apie priimtą sprendimą skirti Išmokas ir jame nurodytas pasekmes paskelbiama Išmokų administratoriaus interneto svetainėje.“

Iš šios nuostatos nėra aišku:

- Koku tikslu ir kokia konkreti informacija apie priimtą sprendimą skirti Išmokas ir jame nurodytas pasekmes yra skelbiama Išmokų administratoriaus interneto svetainėje;
- Laikotarpis, kurį minėta informacija būtų skelbiama, t. y. nėra aišku, ar išnykus tikslui, kuriuo informacija buvo paskelbta, ji toliau nebus skelbiama.

Siūlytina:

- Rengiant teisės aktų projektus, kuriais įtvirtinami asmens duomenų teisėto tvarkymo pagrindai, numatyti BDAR 6 straipsnio 1 dalies c ir e punktuose, įvertinti, ar asmens duomenų tvarkymas atitinka viešojo intereso tikslą ir ar yra proporcingas teisėtam tikslui, kurio siekiama (BDAR 6 straipsnio 3 dalis);
- Nurodyti asmens duomenų skelbimo tikslą;
- Numatyti, kokie konkrečiai asmens duomenys skelbiami;
- Nurodyti skelbimo laikotarpį.

2 pavyzdys

„Vaiko teisių apsaugos tarnyba, atsižvelgdama į šio įstatymo tikslą, turi teisę tvarkyti vaiko tėvų, kartu su vaiku gyvenančių asmenų ypatingus asmens duomenis, susijusius su teistumu ir sveikatos būkle, kai būtina išsiaiškinti, ar kyla grėsmė vaiko teisėms ir teisėtiems interesams dėl vaiko tėvų arba faktiškai kartu su vaiku gyvenančių asmenų sveikatos būklės ar teistumo.“

Iš šios nuostatos nėra aišku:

- Su kokiomis konkrečiomis nusikalstamomis veikomis susijusius asmens duomenis Vaiko teisių apsaugos tarnyba turi teisę tvarkyti;
- Kada laikoma, kad vaiko tėvų, kartu su vaiku gyvenančių asmenų sveikatos būklė gali kelti grėsmę vaiko sveikatai ir saugumui.

Siūlytina:

- Įvertinti, kaip asmens duomenų tvarkymas prisidės prie tikslo, kurio siekiama, t. y. įvertinti, ar tikslas negalėtų būti pasiektas netvarkant asmens duomenų;
- Teisės aktų projektuose, numatant teisę valstybės institucijoms tvarkyti asmens duomenis, turėtų būti konkrečiai nurodoma, kokius asmens duomenis jos turi teisę tvarkyti, siekiant užtikrinti, kad nebūtų tvarkomi pertekliniai asmens duomenys;
- Tais atvejais, kai suteikiama teisė tvarkyti duomenis apie apkaltinamuosius nuosprendžius ir nusikalstamas veikas arba susijusias saugumo priemones pagal BDAR 10 straipsnį, teisės aktų projektuose turėtų būti numatytos ir konkrečios duomenų subjekto pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos priemonės;

• Kai teisės aktų projektu siekiama nustatyti prievolę tvarkyti asmens duomenis, jo nuostatos turi būti pakankamai aiškios, kad vykdančiam šią prievolę būtų pakankamai aišku, kaip pagal ją reikia tvarkyti asmens duomenis. Duomenų valdytojas, turintis prievolę tvarkyti asmens duomenis, neturėtų turėti nepagrįstai daug laisvės vykdyti tą teisinę prievolę savo nuožiūra.

---

3 pavyzdys

„Oficialiąją statistiką tvarkančios įstaigos Oficialiosios statistikos programai vykdyti turi teisę neatlygintinai gauti fizinių ir (arba) juridinių asmenų kontaktinius duomenis (adresus, fiksuoto ir mobiliojo ryšio telefono numerius, elektroninio pašto adresus).“

Iš šios nuostatos nėra aiškūs:

- Šaltiniai, iš kurių šie kontaktiniai duomenys bus gaunami;
- Tikslai, kuriais toliau bus tvarkomi gauti duomenys.

Siūlytina teisės aktų projektuose, numatant teisę valstybės institucijoms gauti asmens duomenis, numatyti:

- Šaltinius, iš kurių turi teisę gauti asmens duomenis;
- Tikslus, kuriems pasiekti yra reikalingi asmens duomenys;
- Ne tik teisę, bet ir duomenų teikėjų pareigą teikti asmens duomenis.

---

4 pavyzdys

„Konkursą organizuojančiai įstaigai pateikiamas Valstybės tarnybos valdymo informacinėje sistemoje nurodytos formos prašymas, kuriame nurodomas pretendento sutikimas tvarkyti asmens duomenis.“

Iš šios nuostatos nėra aišku:

- Dėl kokio asmens duomenų tvarkymo pretendentas gali išreikšti savo sutikimą;
- Ar sutikimas tinkamas asmens duomenų tvarkymo teisinis pagrindas.

Siūlytina:

Rengiant teisės aktų projektus, nenumatyti sutikimo, kaip teisinio asmens duomenų tvarkymo pagrindo, tais atvejais, kai asmens duomenų tvarkymas atliekamas duomenų valdytojui vykdamant viešosios valdžios funkcijas.

---

5 pavyzdys

„Visa informacija ir (ar) dokumentai, susiję su leidimo teikti keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais paslaugas išdavimo procesu, deklaracija, sprendimas sustabdyti leidimo teikti keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais paslaugas galiojimą, panaikinti leidimo teikti keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais paslaugas galiojimą, taip pat keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais veiklos sąlygų laikymosi priežiūros įvertinimo dokumentai ir kita turi būti vieši, išskyrus tuos atvejus, kai atitinkama informacija ir (arba) dokumentai negali būti skelbiami.“

Iš šios nuostatos nėra aišku:

- Ar teisės aktas numato pareigą viešinti asmens duomenis;
- Jei siekta ir asmens duomenų viešinimo, tuomet neaiškus tokio viešinimo tikslas;
- Kokie konkretūs asmens duomenys turėtų būti viešinami;
- Kokį laikotarpį asmens duomenys turi būti viešinami.

Siūlytina teisės aktų projektuose, numatančiuose tam tikros informacijos viešinimą, aiškiai:

- Nurodyti, ar ją skelbiant viešinami ir asmens duomenys, ir kokie konkrečiai asmens duomenys viešinami;
- Įvardyti tikslą, kurio siekiant asmens duomenys viešinami;
- Nurodyti laikotarpį, kurį asmens duomenys turi būti skelbiami viešai;
- Teisės aktas, kuriuo siekiama įtvirtinti teisinį pagrindą – prievolę tvarkyti asmens duomenis, turi būti pakankamai konkretus ir tikslus, kad būtų aišku, kokiu būdu ir kokius konkrečiai leidžiama tvarkyti asmens duomenis.

---

6 pavyzdys

„Maklerio egzaminą išlaikiusiam asmeniui išduodamas tai patvirtinantis pažymėjimas, jame nurodant operacijas, kurioms vykdyti makleris turi tinkamą kvalifikaciją. Maklerio egzaminą išlaikiusių asmenų sąrašas skelbiamas priežiūros institucijos interneto svetainėje ir tvarkomas priežiūros institucijos nustatyta tvarka.“

Iš šios nuostatos nėra aišku:

- Kokie asmens duomenys turi būti nurodyti viešai skelbiamame sąrašė;
- Kokiu tikslu asmens duomenys skelbiami.

Siūlytina:

- Net jeigu ir detalesnę skelbimo viešai tvarką pavedama nustatyti poįstatyminiais teisės aktais, laikantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo suformuotos praktikos, kad „Pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.“ (2002 m. kovo 14 d. nutarimas), įstatyme, įtvirtinančiam prievolę viešai skelbti asmens duomenis, turėtų būti nustatyti bent asmens duomenų viešo skelbimo tikslai ir nurodyta, kokie asmens duomenys viešai skelbtini;
- BDAR preambulės 41 punkte taip pat numatyta, kad teisėkūros priemonė, kuria įtvirtinama prievolė tvarkyti asmens duomenis, taip pat turi atitikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką žmogaus teisių apribojimai galimi, t. y. laikomi pagrįstais, jeigu atitinka dvi sąlygas: 1) yra teisėti ir 2) būtinai reikalingi demokratinėje visuomenėje. Teisėtumo reikalavimas reiškia, kad apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu, kuris viešai paskelbiamas, o jo normos suformuluojamos pakankamai aiškiai. Ieškant atsakymo į klausimą, ar konkretus ribojimas yra būtinai reikalingas demokratinėje visuomenėje, pirmiausia reikia išsiaiškinti ribojimo tikslus ir paskirtį, o antra, nustatyti, ar ribojimo priemonės yra proporcingos siekiamam teisėtam tikslui.

7 pavyzdys

„Departamentas informaciją apie į sąrašą įtrauktus ekspertus gali naudoti statistikos tikslais, taip pat nuasmeninęs skelbti viešai. Informacija apie ekspertų kontaktus gali būti naudojama sudarant kviečiamųjų į ministerijos organizuojamus ar iš dalies finansuojamus renginius sąrašus.“

Iš šios nuostatos nėra aišku:

- Kokia informacija apie ekspertus bus laikoma nuasmeninta informacija apie ekspertus (nuostatą vykdantiems asmenims);
- Ar iš tokios nuasmenintos informacijos nebus galimybės tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti eksperto tapatybę;
- Kur ir kokį laikotarpį bus ši informacija viešai skelbiama, t. y., ar ši informacija bus skelbiama institucijos interneto svetainėje ar naudojant kitas priemones.

Siūlytina:

Teisės aktų projektuose numatant, kad skelbiama tam tikra nuasmeninta informacija, nurodyti, kokie duomenys sudaro nuasmenintą informaciją.

---

8 pavyzdys

„Teritorinė darbo birža privalo pateikti informaciją apie joje įregistruotus šio straipsnio 1 dalyje nurodytoms tikslinėms asmenų grupėms priklausančius asmenis jos pageidaujantį socialinei įmonei ar socialinės įmonės statuso siekiančiam juridiniam asmeniui.“

Iš šios nuostatos neaišku:

- Kokius asmens duomenis teritorinė darbo birža privalo teikti;
- Kokia tvarka asmens duomenys teikiami.

Siūlytina:

- Teisės aktu numatant prievolę teikti asmens duomenis, numatyti, kokie konkrečiai asmens duomenys turi būti teikiami;
- Nustatyti duomenų teikimo tvarką.

---

9 pavyzdys

„Lietuvos advokatūra, atlikdama šiame Įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytas funkcijas, turi teisę be duomenų subjekto sutikimo gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų, valstybės registrų, valstybės ir savivaldybių informacinių sistemų, fizinių ir juridinių asmenų savo funkcijoms atlikti reikalingą informaciją, duomenis (įskaitant ypatingus asmens duomenis), dokumentus ir dokumentų nuorašus.“

Iš šios nuostatos neaišku:

- Kokioms konkrečiai Lietuvos advokatūros funkcijoms vykdyti būtų gaunami asmens duomenys;
- Kokių subjektų duomenys būtų gaunami;
- Kokio pobūdžio asmens duomenys būtų gaunami.

Siūlytina:

- Aiškiai apibrėžti duomenų subjektų, kurių asmens duomenis suteikiama teisė rinkti, grupę;
  - Įvardyti tikslą, kuriuo asmens duomenys gali būti renkami.
  - Įvertinti, ar tam tikrais atvejais tai turėtų būti teisė ar pareiga rinkti asmens duomenis.
-

TEISĖS AKTŲ NUOSTATŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ ASMENS DUOMENŲ TVARKYMĄ, GEROJI PATIRTIS

Atkreipiame dėmesį į tai, kad pateikti pavyzdžiai kito teisinio reglamentavimo atveju gali būti netinkami, pavyzdžiui, 1 pavyzdyje pateikta viešai skelbiamų asmens duomenų apimtis kitu atveju gali būti neproporcinga siekiamam asmens duomenų tvarkymo tikslui.

1 pavyzdys

Lietuvos Respublikos privačios detektyvinės veiklos įstatymo 27 straipsnio 2 dalis „Priežiūros institucijos interneto svetainėje skelbiamas Lietuvos Respublikoje veikiančių privačių detektyvų sąrašas, kuriame nurodomi šie duomenys: privataus detektyvo vardas, pavardė, jam išduoto privataus detektyvo kvalifikacijos pažymėjimo numeris, išdavimo data, šio pažymėjimo galiojimo laikino sustabdymo data ir galiojimo laikino sustabdymo panaikinimo data, privataus detektyvo veiklos pažymėjimo numeris, išdavimo data ir galiojimo panaikinimo data. Be to, priežiūros institucijos interneto svetainėje skelbiami privačių detektyvų grupių sąrašas ir privačių detektyvų bendrijų sąrašas. Priežiūros institucija savo interneto svetainėje gali paskelbti ir kitą su privačia detektyvine veikla susijusią aktualią informaciją, išskyrus asmens duomenis.“

Šioje nuostatoje yra aišku:

- Kokios institucijos interneto svetainėje asmens duomenys skelbiami;
- Baigtinis asmens duomenų sąrašas, nurodomas viešai skelbiamame sąrašė.

Visgi pagal BDAR 6 straipsnio 3 dalį turėtų būti nurodytas tikslas, kurio siekiama viešu asmens duomenų skelbimu.

2 pavyzdys

Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos stebėsenos (monitoringo) įstatymo 18 str. „Sveikatos apsaugos ministerija ir jos įgaliotos institucijos turi teisę tvarkyti asmens kodą, ypatingus asmens duomenis apie sveikatą statistikos tikslais registruose ir valstybės informacinėse sistemose. Panaudoti duomenys turi būti nedelsiant pakeisti taip, kad nebūtų galima nustatyti duomenų subjekto tapatybės. Asmens duomenys, įeinantys į visuomenės sveikatos duomenis, tvarkomi laikantis ADTAĮ.“

Šioje nuostatoje yra:

- Aiškus asmens duomenų tvarkymo tikslas;
- Asmens duomenys, kuriuos įgaliota institucija turi teisę tvarkyti;
- Numatyta, kad asmens duomenys bus tvarkomi tik registruose ir valstybės informacinėse sistemose, kas suponuoja didesnę jų apsaugą.

3 pavyzdys

Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo

16 straipsnio 9 dalis

„Kliento tapatybę patvirtinančių dokumentų kopijos, sąskaitų ir (ar) sutarčių dokumentacija (dokumentų originalai) turi būti saugomos 10 metų nuo sandorių ar dalykinių santykių su klientu pabaigos dienos. Dalykinių santykių su klientu korespondencija turi būti saugoma 5 metus nuo sandorių ar dalykinių santykių su klientu pabaigos dienos popierinėje arba elektroninėje laikmenoje. Saugojimo terminai gali būti papildomai pratęsti, kai yra motyvuotas kompetentingos institucijos nurodymas.“

Šioje nuostatoje yra:

- Aiškiai nurodyta, kad suteikiama teisė daryti kliento asmens tapatybę patvirtinančio dokumento kopiją.
- Nurodytas konkretus saugojimo terminas.

---

4 pavyzdys

Lietuvos Respublikos vartojimo kreditų įstatymo 8 straipsnio 1 dalis

„Prieš vartojimo kredito sutarties sudarymą vartojimo kredito davėjas, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principu, privalo įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, remdamasis pakankama informacija, gauta iš vartojimo kredito gavėjo, ir atlikęs patikrinimą kreditingumui vertinti naudojamuose registruose ir informacinėse sistemose arba pagrįsdamas vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją kitais įrodymais.“

Šioje nuostatoje:

- Aiškiai įtvirtinama vartojimo kredito davėjo teisė gauti informaciją;
- Suformuluotas aiškus asmens duomenų tvarkymo tikslas;
- Nurodyti šaltiniai, iš kurių vartojimo kredito davėjas turi surinkti asmens duomenis.

---

5 pavyzdys

Lietuvos vartojimo kreditų įstatymo 9 straipsnio 2 ir 3 d.

„2. Jeigu prašymas gauti vartojimo kreditą atmetamas remiantis vartojimo kredito gavėjo kreditingumo patikrinimo registruose ir informacinėse sistemose metu gautais rezultatais, vartojimo kredito davėjas nedelsdamas ir nemokamai informuoja vartojimo kredito gavėją apie šio patikrinimo rezultatus ir pateikia informaciją apie registrus ir informacines sistemas, kuriuose atliktas jo kreditingumo patikrinimas.

3. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta informacija neteikiama, kai pateikti tokia informaciją draudžiama pagal kitus teisės aktus arba kai tokios informacijos pateikimas prieštarauja viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo tikslams.“

Šioje nuostatoje:

- Numatyta duomenų subjekto teisės žinoti apie savo duomenų tvarkymą įgyvendinimo tvarka;
- Įstatyminiu lygmeniu aiškiai nustatytas duomenų subjekto teisės apribojimas.